והשוקע גמר שקיעתו נמצאו שסה עולין בשתים עשרה שעות של יום ושסה בגילה כל ימי ניסן ראש טלה מתחיל לצאת ובתשרי שור ובסיון תאומים וכן הסדר נמצא בחדר מזל דגים מתחיל לעלות בבוקר ולסוף שתי שעות טלה מתחיל לעלות ולסוף ארבע גמר עלייתו ושור עולה לסוף שש גמר שור ומתחיל תאומים ולסוף שמונה גמר תאומים ומתחיל סרטן נמצא בחדר מזל דגים מתחיל לעלות ולסוף שתים עשרה טלה בתשע הרקיע שהרי עברו שש שעות משהתחיל לעלות ובשש שעות רחשו מגיע לתשע הרקיע שהרי מתחלת עליית המזל עד תחלת שיקועו י"ב שעות נמצא שמשעה שמתחיל לעלות עד ו' שעות מגיע לתשע הרקיע ולסוף ח' שעות משעלה הוי זנבו בתשע הרקיע נמצא זנב טלה בחדר בסוף שעה עשירית בתשע הרקיע ומשני התם הא בחרפי הא בתפלי ופירש שם בקונט' בחרפי חטין ושיפון המזרעים בתחלת החורף בתפלי שעורים וקטניות המזרעים בחדר ומיהו קשיא לפירוש הקונטרס דבי' שעות ביום אין כוכבים נראין ומזל כימה נראה ועוד וכי דרך פועלים לצאת ממלכתם בעשרה שעות הא אמרינן בריש הפועלים (ב"מ דף פג:) דפועל בכניסתו לביתו משלו דהיינו בלילה על כן נראה דהיינו לא] בשבט שמזל דלי מתחיל לעלות בבקר ונמצא דקיימא כימה אריסייהו בסוף היום: **בעי רבא** הקדישו מהו שילקה. שמע ים שוס גריכותא הא דאזיל ומיבעיא ליה אכל חד וחד ונראה דבעיא דעביס אליבא דרבי לב) לעיל בהקומץ רבה (דף כ:) דעביס קרבן גמור הוא לג) ושייך בהן לא תקריבו: **הלך לצור.** אין זה צור המעטירה ס) אלא צור אחרת שהיתה בארץ ישראל: **עוזק.** ים מפרסים כמו (ישעיה ה) ויעזקהו עושה גדר סביב זיתיו ולא יתכן דהא תניא עוזק תחת זיתיו ובערוך פירש חופר ומשליך אבנים כדפרישית בריש פירקין ט: ומס

ברייתא קתני שונה הא לא קשיא כאן בעבודה כאן בשאינה עבודה מאי הוי עלה תא שמע דתניא א"ניר חציה וזורע חציה ניר חציה וזורע חציה אמר רבי יוחנן ב"אין מביאין את העומר אלא מן השדות המודרמות שבארץ ישראל שבהן חמה זורחת ומהן חמה שוקעת א] תניא נמי הכי אבא שאול אומר עומר היה בא מבקעת בית מקלה ב] כבת ג' סאין היתה ושדה מודרמת היתה ובה חמה זורחת וממנה חמה שוקעת ניר חציה וזורע חציה ניר חציה וזורע חציה רב חלקיה בר טובי הוה ליה קרנא דארעא ניר חציה וזרע חציה ניר חציה וזרע חציה ועבדה על חד תרי ומזבין להו לחיטי לסמידא: ואם התליעה פסולה: תנו רבנן ג"סולת שהתליעה רובה פסולה וחיטין שהתליעו רובן פסולות בעי רבי ירמיה ד)ברוב חטה או ברוב סאה ד"תיקו: בעי ה)רבא ו"הקדישן מהו שילקה עליהן משום בעל מום כיון דפסיל כבעל מום דמי או דלמא אין בעל מום אלא בבהמה ח"תיקו: תנן התם ז)כל עץ ח"שנמצא בו תולעת פסול לגבי מזבח אמר שמואל לא שנו אלא לח ט"אבל יבש גוררו וכשר בעי רבא הקדישו מהו שילקה עליו משום בעל מום כיון דפסול כבעל מום דמי או דלמא אין בעל מום אלא בבהמה ח"תיקו: **מתני'** י"תקוע אלפא לשמן אבא שאול אומר שניה לה רגב בעבר הירדן כל הארצות היו כשרות אלא מיכן היו מביאין י"אין מביאין לא מבית הזבלים ולא מבית השלחים ולא ג] מן מה שנזרע ביניהם ואם הביא כשר אין מביאין ד] ב"אנפקטן ואם הביא כשר ל"אין מביאין מן הגרגרין שנשרו במים ולא מן ה] הכבשים ולא מן השלוקים ואם הביא פסול: **גמ'** ו"וישלח יואב תקועה ויקח משם אשה חכמה אמר רבי יוחנן מתוך שרגילין בשמן זית חכמה מצויה בהן: תנו רבנן ז"וטובל בשמן רגלו זה חלקו של אשר שמושך שמן כמעין אמרו פעם א' ח] נצרכו להן אנשי לודקיא בשמן מינו להן פולמוסטום אחד אמרו לו לך והבא לנו שמן במאה ריבוא הלך לירושלים אמרו לו לך לצור הלך לצור אמרו לו לך לגוש חלב הלך לגוש חלב אמרו לו לך אצל פלוני ז] לשדה הלז ומצאו שהיה עוזק תחת זיתיו אמר לו יש לך שמן במאה ריבוא שאני צריך אמר לו ח] המתן לי עד שאסיים מלאכתי המתין עד שסיים מלאכתו לאחר שסיים מלאכתו הפשיל כליו לאחוריו והיה מסקל ובא בדרך אמר ט] לו יש לך שמן במאה ריבוא כמדומה אני י] ששחוק שחקו בי היהודים כיון שהגיע לעירו הוציאה לו שפחתו קומקמום של חמין ורחץ בו ידיו ורגליו הוציאה לו ספל של י"א] זהב מליאה שמן וטבל בו ידיו ורגליו לקיים מה שנאמר וטובל בשמן רגלו לאחר שאכלו ושתו מדד לו שמן במאה ריבוא אמר לו כלום אתה צריך ליותר אמר לו הן אלא שאין לי דמים אמר לו אם אתה רוצה ליקח קח ואני י"ב] אלך עמך ואטול דמיו מדד לו שמן בשמונה עשר ריבוא אמרו לא הניח אותו האיש לא סוס ולא פרד ולא גמל ולא חמור בארץ ישראל שלא שכרו כיון שהגיע לעירו יצאו אנשי עירו לקלסו אמר להם לא י"] לי קלסוני אלא לזה שבא עמי שמדד לי שמן במאה ריבוא והרי נושה בי בשמונה עשרה ריבוא לקיים מה שנאמר ג"יש מתעשר ואין כל מתרושש והון רב: אין מביאין לא מבית הזבלים ד"]: והתניא אין מביאין אנפקטן ואם

ובריתא קתני שונה: **הא לא קשיא.** מתניתין דקתני גרה שנה לאשונה ולא קתני טו) [ושנה חורש] ושונה היינו שכבר היתה עבודה שנה לאשונה ועכשיו נוסה ליגדל יותר ובריתא דקתני חורש ושונה היינו מושם שלא היתה עבודה טז] קודם שנה לאשונה אבל מתני' אם לא היתה עבודה לא ידענא אם יז) חורש ושונה בשניה אם לא הוה לא קתני יח) לא חורש ולא שונה ומאי הוי עלה: יט) **ניר חציה וזורע חציה.** כגון ב) שנרה כולה בשנה לאשונה וחרע חציה ובשניה ניר חציה וזורע חציה מה שנר בשנה לאשונה ובשנה שלישית זורע מה שנר בשניה וגר מה שזורע בשניה וכן יעשה מכאן ואילך בכל שנה כא) גר חציה חורע חציה ותפשוט מינה דבשניה זורעה בלא גרה והאי דאמר זורעה כולה כב) [בשנה שלישית] היינו לפי שאין כח בקרקע להחרע כולה בכל שנה: **ומין אנשה פאין היסה.** גדל כג) בשנה כשיעור שלריך לגורר העומר: **קרנא דאחרעא.** תחיכת שדה: **בעי רבי ירמיה.** הא דקתני מיטין שהתליעו רובן פסולין: **ברוב חטה.** שאינה פסולה עד שיתליע רוב כל חטה: **הקדישן.** לגורר מנחות: **מהו שילקה עליהן משום.** מקדיש בעל מום דהכי אמר רבי במסכת תמורה (דף ו:) שהמקדיש בעלי מומין כד) לוקה: **אלא** לא. לפי שלא אמרו יכול לגרר ממנו מה שהתליע כמו הינם: **הקדיש.** לעניים שהתליעו: **מתני' ואם מה שנזרע ביניהם.** מן הזיתים שנזרעו זרעים ביניהם לפי שהזרעים מכתיבים לאילנות: כה) **אנפקטן.** מה שלא נתבשל יפה: **אין מביאין מן הגרגרין.** של זיתים שנפלו ונזרו במים ושהו בהם הרבה או כו) שנכבשו או שנשלקו לפי שאין כו) שומנם יפה כח) יפה. ענין אחר מן הגרגרים שנשרו אין מביאין מאותן זיתים שאין מוציאין כט) שמנה אלא א"ר נשרו במים או שנרקבו קודם שיוציאו שומן: **גמ' פולמוסטום.** שליח עובד כוכבים: **לוז.** הוא שכותא עיילות שבתלרן ישראל: **עוזק.** שחופר סביב הזית כעין טבעת כמו עיקתא ד) : **הפשיל כליו לאחוריו.** כמו שכיר עני: **והיה מסקל.** ל) השלוך האבנים מן הפרדס: **נקלסו.** לשבחו על שקנה להם כל כך: **יש מתעשר ואין כל.** שנוהג בעצמו בעשיר ואין לו כלום: **מפרדשש.** ויש נוהג כעני בעשיר ואין לו כלום כגון זה שהיה עשיר גדול והוא עושה עבודת שדהו בעצמו כמו עני:

רש"י כת"י

הא לא קשיא. מתני' דאין נרה בשניה אלא פעם אחת: **בעבודה.** קודם לשנה לאשונה ובריתא בשאינה עבודה קודם לשנה לאשונה: **מאי הוי עלה.** דבעיין לעליל דהני שיעורי דמיקי ניהו: **ס"ש.** דאין נרה אלא שנה לאשונה [לבד החריסה שסמוך לזיעה]: **גר חציה וזורע חציה.** בשנה לאשונה חורסה כולה וזורע חציה ומניח חציה ניר וכן בשניה חורסה כלה חוזרע החלי אלא זרע אשתקד והחלי אזרע אשתקד מניחו ניר וכן בכל שנה זורע ניר של אשתקד אלמא דאין נרה אלא פעם א' ולהכי לא היה זורעה כולה לפי שאין דרך בני אדם לזרוע קרקעותיהם שנה אחר שנה מפני שמכחישין השדות ולפיכך זורעה לחלקין שיאכל פירות בכל שנה: **ומין אנשה פאיס היסה.** אותה שדה: **קרנא דאחרעא.** בקרן זוית של שדה עומדת: **לסמידא.** סלת למכור לעשירים. ר"ח **לסמידא.** סלת למכור ולא למנחות לפי שאינן בימיו: **גרוב חטה.** שכל החטה מתולעת לוכה: **או גרוב סאה.** שרוב הסאה מתולעת אבל יש שם חטים שלמות בלא תולעת: **הקדישן.** לאותן חטים מתולעות: **מהו שילקה עליהם משום בעל מום.** דקיימא לן בפ"ק דתמורה המקדיש בעלי מומים למזבח עובר בה' לאוין: **לא.** והתניא אין לו תקנה ועוד לא אי אפשר לגרור המתולעים שבו לפי שלאחר הם ומאותיים: **מתני' ואם מה שנזרע ביניהם.** שהזרועים הכחישו הזיתים ואין שמנם מעולה: **אנפקון.** מפרש בגמרא: **שנשרו במים.** שהיו המים מקלקלין את השמן: **גמ' חכמה מצויה בהם.** שמן זית מפקח את הלב: **פולמוסטום.** ממונה: **כמאה רבוא.** מנים: **לגוש חלב.** שם מקום ומחלקו של אחר: **עוזק.** אותו יהודי היה חופר עודר תחת זתיו: **מפקל.** מפנה אבנים מן השדה ומתוך כך נדמה לו לאותו

מזמר הלי ד ופ"ז מהלי תמידין ומוספין הלכה י:
יז ב מיי' פ"ז מהלכות תמידין ומוספין הלכה י:
יח ג ד מיי' פ"ז מהל' איסורי מזבח הלכה יא ומהומרא:
יט ה מיי' שם הל' ג:
כ ו ז מיי' שם הלכה ב:
כא ח מיי' שם הל' ג:
כב ט מיי' שם פ"ז הלכה ב:
כג י כ ל מיי' שם פ"ז הלכה יד:

שינויי נוסחאות

א) שוקעת ניר חציה וזורע חציה ניר חציה וזורע חציה תניא אבא שאול אומר. כל"ל. (ש"מ): **ב)** מקלה כמין ג' סאין. (ש"מ): **ג)** ולא ממה שמרע. (ש"מ): **ד)** מבאין אנפקינין. (ש"מ ופ"ר): **ה)** ולא מן הסכוסין. (ש"מ): **ו)** אמת נשטרו להן מגני נוקיא לשמן מינו. (ש"מ): **ז)** פלוני הלך לביתו ולא מצאו אמרו לו הרי הוא בשדה הלך ומצאו. כ"ל פלוני בשדה הלך ומצאו (ש"מ): **ח)** לו הן המתן. (ש"מ): **ט)** אמר לזה יש לך. (ש"מ): **י)** אני ששחקו בי היהודים. (ש"מ): **יא)** ס"ל ספל של שמן וטבל. והשאר נמחק. (ש"מ): **יב)** ואני אבוא עמך. (ש"מ): **יג)** לא תקלסו לי אלא. כל"ל. (ש"מ): **יד)** הזבלים כו'. והתניא אין מביאין אנפקינין. (ש"מ): **טו)** קתני בשניה שונה היינו שכבר היתה עבודה קודם שנה. (ש"מ). וכל"ל מתק את המופגר: **טז)** עבודה בשנה לאשונה. (צ"ק): **יז)** אם חורר ושונה. (ש"מ): **יח)** קתני בה שונה. כל"ל. (ש"מ): **יט)** עלה: ת"ש דתניא גר. (ש"מ): **כ)** כגון שחרישה כולה בשנה לאשונה חרע חציה ונר חציה ובשניה גר חציה שהיו שדוע בשנה ראשונה חוזע חציה מה. (ש"מ). וכל"ק הגיס כגון שגרה חציה בנה לאשונה וכו': **כא)** שנה ושנה גר חציה. (ש"מ): **כב)** כולה בכל שנה היינו. (ש"מ). וכמ"ש כ"י הגי' כולה בשניה ושלישית. ובה"ר גרס כולה היינו. וכל"ק גרס כולה בשנה שניה היינו: **כג)** גדל כשיעור. כל"ל. (ש"מ): **כד)** בעלי מומין עובר בחמשה לאוין: הס"ד. (ש"מ): **כה)** אנפקינין. (ש"מ): **כו)** הרבה או שנתבשלו לא שנשלקו לפי. (ש"מ): **כז)** לפי שאין שמנם (ישר וטוב): **כח)** בפ"מ מתק מיכא יפה הפנים: **כט)** שמנן. (דפו"ר): **ל)** מסקל משליך האבנים. (ש"מ): **לא)** הסיינו בתחילת שבט. (צ"ק): **לב)** דרכי דאמר לעל. (ש"מ): **לג)** הוא דלרבנן דאמרי עצים לא קרבן גמור פשיטא דאינו לוקה דלא שייך בהן. (ש"מ):

שיטה מקובצת

מאי הוי עלה. [פי' משום דהכי שויין דבשנן שויי דמיקא (ניעבו לכן שופא) מאי הוי עלה הא כעיין (פי' אמרי') דבעבודה לא כעי מוכש (בשניה בשמת זרישה) לעשות מרישה. מיהו רש"י [פי'] דבשנה לאשונה נרה מלבד החריסה שבשמת הוכש ולא דעבדא לעמ פי' כן: **בעי רבא.** קשה לעמ כעי רבא הך בעיא גבי עלים כיון דמסקפת בחתא ס"ש [בתרך ואם יש לפשוטו] בחתא ס"ש בתרך וכ"ע: **תוספות** ד"ה הלך לצור. אין זה צור המעטירה. אבל בספרי (דברים. שנה) בפסוק זה לא הזכיר ירושלים. גליון:

תורה אור השלם

1. וַיִּשְׁלַח יוֹאָב תְּקוֹעָה וַיִּקַּח מִשָּׁם אִשָּׁה חֲכָמָה וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הִתְאַבְּלִי נָא וְלִבְשִׁי נָא בִגְדֵי אֵבֶל וְאַל תָּסוּכִי שָׁמֶן וְהָיִית כְּאִשָּׁה זֶה יָמִים רַבִּים מִתְאַבֶּלֶת עַל מֵת:
שמואל ב יד ב
2. וְלֹאשֶׁר אֱמֹר בָּרוּךְ מְבַגְּדִים אֲשֶׁר יְהִי רְצוּי אֲחִיו וְטֹבֵל בַּשֶּׁמֶן רַגְלוֹ:
דברים לג כד
3. יֵשׁ מִתְעַשֵּׁר וְאַיִן כֹּל מִתְרוֹשֵׁשׁ וְהוֹן רָב:
משלי יג ז

גליון הש"ס

גמ' הקדישן מהו שילקה עליהם משום בע"מ. עיין יומא סג ע"ב תד"ה זיקתן:

מוסף רש"י

שמושך שמן כמעיין. שיהיו זיתים מרובים בחלקו (בראשית מט.כ).

רבינו גרשום

ברייתא דקתני שונה: **לא קשיא** מתני' דקתני גרה שנה ראשונה ולא אמר בשניה, משום דעבודה היתה כבר קודם שנה ראשונה. ובברייתא דקתני חורש ושונה בשניה, דלא היתה עבודה קודם שנה ראשונה אבל מתני' אם ה) לא היתה עבודה ולא קצינן אם חורר ושונה ואם לאו ולא קתני בה שונה מאי הוי עלה: **ת"ש דתניא גר חציה וזורע חציה.** כגון דגרה שנה ראשונה ובשניה גר חציה וזרע חציה ובשניה ושלישית זרע מה ששייר וגר מינה בשניה ובשלישית זרע מה ששייר וגר מה שזרע בשניה, וכן יעשה לאחר מכן בכל שנה גר חציה וזורע חציה, ותפשוט מינה דבשניה הזרע בלא גרה דזורע מה שלא גר. ואם נפש אדם לומר [אמאי אינו] זורעה כולה בשנה שניה, היינו טעמא לפי שאין כח בארץ לזורעה בכל שנה כולה משום הכי גר חציה וזורע חציה: **לא שנו אלא לח.** שנבלע אירסו: **ולא מן הנזרע ביניהן.** מן הזיתים שנזרע ביניהן, שהזרעים מכחישין: **אין מביאין אינפקינון.** שלא נתבשל יפה: **פולמוטוס.** ממונה אחד: **במאה רבוא.** מנה: **עוזק.** חופר: **היה מסקל.** משליך האבנים שמצא בדרך:

ה) נראה דל"ל אבל מתני' דמיירי בהיתה עבודה לא דמיירי אם היתה עבודה לא דידענא אם אחר כך ומתוך כך נדמה לו לאותו אם יז) חורש ושונה בשניה אם לא הוה לא קתני יח) לא חורש ולא שונה ומאי הוי עלה: יט) [ד"ה ניר חציה וזורע חציה] נראה דל"ל אבל כשהתליע רוב כל חטה ומתוך כשהתליע מיעוט בחטה אף ס"ש שהתליע רוב אף מותר אל"ל אבל חטה אסור כשהתליע רוב אף מהמתולעים במיעוט: כ"ל הכ"מ ע"ב והרמב"ם פי' בע"א ע"ב]ע כ) [לקמן פי. פז.]ע ג) מדות פ"ג מ"ה לקמן קא.ע ד) [הוא תרגום של טבעת. שמות כח]ע ה) ישני' כג.ע ו) [דף פד. ד"ה שומרין]ע

ואם הביא פסול מפני שהוא שרף. מוהל בעלמא ולא שמן והיכי משיג ליה מתני׳ בהדי שמנים פסולין דמכל מקום שמן קרי ליה כך פירש בקונטרס ור"ת גרים במתני׳ ואם הביא כשר [א]: זריק ליה. כלומר לא היה אוכלו אבל לא זורק ממנו דסכין אותו שמשיר את השיער ומעדן את הבשר: **שלשה** זיתים. פירש בקונטר׳ ג׳ פעמים בשנה מלקטין את הזיתים לפי שאין מתבשלין בבת אחת וקשיא דבמס׳ פאה (פ"ח מ"ה) משמע דמיירין בפאה וכל דבר שאין לקיטתו כאחד לא מחייבא בפאה כדאי׳ בריש כלל גדול (שבת דף סח.) וממעטו תאינה [ב] דלא נלקטין כולן כאחת אלא [ג] שזה מתבשל יותר מזה דלמפרע ואזיל ובערוך [ד] פירש כפירוש הקונטרס דבשלשה זמנים לוקט את הזיתים לפי שאין מתבשלין כולן ביחד וגמ׳ דבעי מגרגר תנן או מגלגל תנן פירש בערוך מגרגר תנן כלומר לוקט אחד אחד אותן המבושלין או מגלגל תנן שעושה להם סימן אלא יתערבו עם אחרים ומניחם עד שיתבשלו יפה ויתרכבו כציפה מגולגלת ודמס׳ עדיות (פ"ד מ"ו) ומייתי לה בפ׳ קמא דיבמות (דף מ:) תניא של זיתים המגולגלין ובפ׳ אין מעמידין (ע"ז לט:) זיתי קלוסקא המגולגלין פי׳ [ה] זיתים הנמתקים לאכילה נקראין מגולגלין:

[א] (והתניא ואם הביא כשר) מפני שהוא שרף אמר רב יוסף לא קשיא הא ר׳ חייא הא ר"ש בר רבי דר׳ חייא זריק ליה ור"ש בר רבי מטבל [ביה] (ליה)[ו] וסימניך עשירים מקמצין: [1] ששה חדשים בשמן המור מאי [2] שמן המור רב הונא בר חייא אמר סטכתא ר׳ ירמיה בר אבא אמר שמן זית שלא הביא שליש: תניא [3] (נמי הכי) רבי יהודה אומר אנפקנון שמן זית שלא הביא שליש למה סכין אותו שמשיר את השיער ומעדן את הבשר: אין מביאין מן הגרגרין שנשרו במים: תנו רבנן [4] שמן זית בבוש שלוק שרוי ושל שמרים ושל ריח רע לא יביא ואם הביא פסול בעי׳ [5] רבה [6] הקדישו מהו שילקה עליו משום בעל מום כיון דפסול בבעל מום דמי או דלמא אין בעל מום אלא בבהמה [7] תיקו: **מתני׳** [8] שלשה זיתים [9] הן ובהן שלשה שלשה שמנים הזית הראשון מגרגרו בראש הזית וכותש ונותן לתוך הסל ר׳ יהודה אומר סביבות הסל זה [10] ראשון [חזר] וטוען בקורה ר׳ יהודה אומר באבנים זה שני חזר וטחן וטען בקורה ורבי יהודה אומר זה שלישי הראשון למנורה והשאר למנחות [11] שלישי עוטנו בבית הבד עד שילקה ומעלהו ומנגבו בראש הגג כותש ונותן לתוך הסל רבי יהודה אומר סביבות הסל זה [12] ראשון טוען בקורה רבי יהודה אומר באבנים זה שני חזר וטחן וטען זה שלישי הראשון למנורה והשאר למנחות: **גמ׳** איבעיא להו מגרגרו תנן או מגלגלו תנן תא שמע דתניא שמן זית מזיתו מכאן אמרו [13] זית ראשון מגלגלו בראש הזית וכונסו לבית הבד וטוחנו בריחים ונותנו בסלין שמן היוצא ממנו זה היה ראשון טען בקורה שמן היוצא ממנו זה היה שני [14] וחזר ופרק טחן וטען זה היה שלישי הראשון למנורה והשאר למנחות וכן זית שני [15] וזית שלישי עוטנו בבית הבד עד שילקה ומעלה לראש הגג ועושה אותו כמין תמרה עד שיזובו מימיו וכונסו לבית הבד וטוחנו בריחים ונותנו בסלין ושמן היוצא ממנו זה היה ראשון טען בקורה שמן היוצא ממנו זה היה שני פרק חזר וטחן וטען זה היה שלישי הראשון למנורה והשאר למנחות רבי יהודה אומר לא היה טוחנו בריחים אלא כותשו במכתשת ולא היה טוען בקורה אלא באבנים ולא היה נותנו בסלין אלא לתוך סביבות הסל: [16] הא גופא קשיא כותש מני רבי יהודה היא תוך הסל אתאן לרבנן האי תנא סבר לה כותיה בחדא ופליג עליה בחדא: **מתני׳** [17] הראשון שבראשון אין למעלה הימנו השני שבראשון והראשון שבשני שוין השלישי שבראשון והשני שבשני והראשון שבשלישי שוין השלישי שבשני והשני שבשלישי שוין השלישי שבשלישי אין למטה הימנו: אף [18] כל המנחות היו בדין שיטענו שמן זית זך מה מנורה שאינה לאכילה טעונה שמן זית זך מנחות שהן לאכילה אינו דין שיטענו שמן זית זך [19]ת"ל [20]זך כתית למאור ואין זך כתית למנחות:

גמ׳

מפני שהוא [3] **מוהל ערף.** בעלמא ואינו שמן: **נרני שמעון דמעביל בי׳.** הוי שמן ואם הביא [4] פסול: **סטכתא.** [5] שקורין בלשון״ז: **תניא רבי יהודה [אומר] אנפיקינון.** דתני׳ בתרייהו שמן זית וכו׳: **שמשיר את הסיעיר.** לפי שהוא נוטר ויש בו כח: **של ריח רע.** שמן שריחו [6] רע: **מתני׳ שלשה.** לקיטות יש בזית שלוקטין אותו בשלש פעמים וכולן לקיטה יש בו שלשה שמנים: **הזיש הראשון.** זיתים שלקטן בראשונה: **מגרגרו בראש** [7] **זית.** מעיקו להתבשל [8] דעשה גרגרין בראש הזית בתילן. ענין אחר מלקטן בראש הזית בגובה שבתילן במקום שהזיתים קודמין להתבשל תחילה מפני שהחמה זורחת שם תדיר. מ"ר ז"ל: **וכותש.** אותן הגרגרים: **ונותן בתוך הסל.** כדי שיוצא הצואה שבשמן ומעצמו בלא דוחק חוץ לסל והספולת והשמרים שבשמן נשארין בסל: **זה היה שמן ראשון.** שבליקוט ראשון: **חוזר.** וזוקק מה שבתוכו [9] הגרגרים שנשארו בסל טוענו בקורות בית הבד ומוליא שמנו מה שהוא יוצא עכשיו זהו שמן [10] שני: **רבי יהודה אומר.** לא היה טוענו בקורה לפי שהיה טוענו [11] ביתר והיו השמרים יוצאין ומתערבין בשמן אלא בחבנים טוענו ומה שיוצא עכשיו זה היה שמן שני: **חזר וטחן.** הגרגרים וטוענו בקורה ומה שיוצא זה שמן שלישי: **מגרגרו בראש הגג.** אותם זיתים אין מתבשלין כל צורכן בתילן אלא שוטחן בראש הגג בחמה כדי לרככן כך שמעתי. ענין אחר מרבותינו ז"ל מגרגרו בראש הגג כלומר מלקט זיתים שבאמצע תילן שאינן בראש הזית כלומר אותן שיכול (ה) לעמוד בראש הגג וטוחן אותן אין מתבשלין במהרה כמו אותן שבראש הזית והלי דאמר בראש הגג לסימנא קאמר: **הזיש השניש.** לוקט זיתים התחתונות לפי שאין החמה זורחת עליהן תדיר אין מתבשלין יפה ומאחר בלקיטתן ומשוס הכי עוטנו בבית הבד [12] מניחם במעטן עד שילקו שיתרכך קליפתן ויצאו מרתיהן ומנגבן בראש הגג [13] שכשיהיו ביחד במעטן בדוחק יצא הבד [14] מניחם הזית עד שיתבשלו הגרגרים כל צורכן: **או מגלגלו תנן.** לחיישו נמי שממיחו בתילן עד שיתבשלו יפה כגון ציקה מגולגלת (שוקלין פ"ב מ"ו): **שמן זית.** דכתיב בקרא שמן זית זך כתית (שמות כז): **מזיתו.** שיהיו הזיתים בתילן עד [15] שיהיה בהן [16] שמן: **ממכן.** כשעושין אותו גרוגרות: **רבי יהודה אומר לא היה טוחנו.** לזית ראשון אלא [17] טוחנו: **בוחש.** דקתני במתני׳ מני ר׳ יהודה היא. [18] תוך הסל דקתני במתני׳ אתאן לרבנן דבריית״ת מ"ק דר׳ יהודה: **האי פגא.** דמתני׳ סבר לה כר׳ יהודה בחדא בכותש ופליג עליה בחדא בתוך הסל: **מתני׳ השני.** שבזית ראשון [19] הראשון שבזית שני שוין ואע"ג דשני שבראשון וראשון שבשני שוין למנחות אף"ה [20] לא אתי כהן: **בשני שבראשון** למנורה דהא אמרינן בגמ׳ דלמנורה בעינן כתית ולא היה כתית אלא ראשון שבכל זית [21] (דמתני׳ דבוחש ר"י היא):

רש"י כת"י

והסניש אין מניחין וכו׳ מפני שהוא שרף. מוהל בעלמא ולא שמן והיכי משיג ליה דמתני׳ בהדי שמנים פסולים דמ"מ שמן קרי ליה: **דר׳ חייא זריק ליה.** לאמפקנון דלא חשיב ליה שמן כלל: **עשירים מקמצין.** רבי שמעון שהיה בן נשיא ועשיר היה [1] קומלו ואוכלו. קמצן עלרן: [2]**סטכתא.** אפרסמון דשמיר: **תניא ר׳ יהודה אומר.** שמן המור הוא אנפיקינון והוא שמן זית שלא הביא שליש: **בבוש.** שלא הזיתים בחומץ ומלח: **ושל שמרים.** שיצא מן השמרים כעין שמוציאין יין משמרי יין קוריין ביש"ט: **מתני׳ שלשה זיתים.** שלא בפעמים בשנה מלקטים את הזיתים לפי שאין מתבשלין בבת אחת: **ובהן ג׳ ג׳ שמנים.** בכל פעם יש שלשה מיני שמן: **הזיש הראשון.** לומר פעם ראשונה שמלקט: **מגרגרו בראש הזיש.** נוטל ומלקט גרגרין שבראש הזית שהן מבושלים תחלה לפי שהחמה מקדרת עליהם ומבשלתם: **נותן בסל.** ומסמנן ויוצא והכלי תחת הסל שהשמן נופל בו: **ר׳ יהודה אומר סביבות.** דופני הסל נותנו תמונו והשמן זב דרך הדפנות ונופל לשולי הסל ומשם מתמנן ויוצא ונמצא שמן מונוקן שהסבולת והסקרטים נדבקים בדופני הסל אבל לא יתנם בשולי הסל מפני שהתערב שמן ושמרים ויוצאים ונמצא שמן עכור: **זו.** השמן הזה מתליו מן הסל בלא שום טעינה בקרא שמן ראשון של פעם זו: **טוען בקורה.** זיתים שבסל: **ר׳ יהודה אומר באבנים.** ולא בקורה שהקורה כבדה ומוליאה את השמרים: **חוזר וטוחן.** בריחים את הזיתים שתחת הקורה וטען אחרי כן בקורה: **הראשון למנורה.** דבעינן שמן זית זך: **והשני כשר למנחות.** אלא כתיב בהו זך **הזיש השני.** פעם שניה כשמלקט את שמלאים מבושלים עתה: **מגרגרו בראש הגג.** מלקט את הגרגרים שמוכיש לגג דזיתים הוי אבל גגותיהם ואותם מתבשלים בשניה: **הראשון.** שיצא קודם שעינה כשר למנורה: **הזיש השליש.** שמלקט פעם שלישית אין מתבשלים לעולם כל צרכן שהן עגפים שתחת הגג שאין חמה נוגעת בהן: **עוטנו.** על שם מעטן שמאסף בו הזיתים: **עד שילקה.** בלגי״ר בלגו: **ומנגבו בראש הגג.** דמתון שמאספו בכלי אחד ד׳ ומשמה ימיש זב מתליו מהן מוהל שאינו יפה לפיכך צריך לנגבו: **נכ׳ מגלגלו תנן.** שמניחו בראש הגג עד שיהא מבושל כולו מתליו: **או מגרגרו תנן.** שלוקטו ברגיר גרגיר כלן אחד וכלן אחד לפי שעדיין אינו מבושל: **ס"ש שמן זית הזיש.** כלומר על הזית יהיה השמן שיתבשל ויתמלא שמנו בעודו בזית בקרקע קא דרים שמן זית כלומר מבושל שיצא ממנו בלא שעינה: **ומכלן אמרו הזיש הראשון מגלגלו וכו׳ וכוגמו לניש הבד.** לנית שהבד בו אבל לא לתוך הבד ממש עד שיצא שמן ראשון ע״י סליס: **פרק.** פרקו מנית הבד וטוחנו בריחים וטעונו בבד: **זיש עליש.** לא היה מבושל בתילן אלא מפני שהוא מתחת הגג ואין חמה נוגעת בו: **כמין תמרה.** שעושה כמי רחב מלמעלה וקצר מלמעלה: **מימיו.** מוהל וכרוך שיצא ממנו כשדחקו זה את זה במעטן: **לא היה טוענו בריחיים.** שמוליא את שמריו ויעבירו: **נופש.** דקתני מ"ק במתניתין ממי: **ר׳ יהודה היא.** דקתני מ"ק דמתניתין אתאן לרבנן: **שון.** מפרש בגמ׳: **מנחות שהן לאכילה.** לאכילת המזבח:

סוגיא דמנחות: פוק חזי. דקתני מ"ק דמתניתין אתאן לרבנן: **האי.** תנא קמא דמתניתין: **מני ר׳ יהודה היא.** דקתני במתניתין: **אתאן לרבנן.** דברייתא:

---

[1] ומ"ש מ"ר ר"ש אומר שמן המור הוא אנפיקינון והוא שמן זית וכו׳. (גליון):

תורה אור השלם

1. וּבְהַגִּיעַ תֹּר נַעֲרָה וְנַעֲרָה לָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ מִקֵּץ הָיוֹת לָהּ כְּדַת הַנָּשִׁים שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ כִּי כֵן יִמְלְאוּ יְמֵי מְרוּקֵיהֶן שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בְּשֶׁמֶן הַמֹּר וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בַּבְּשָׂמִים וּבְתַמְרוּקֵי הַנָּשִׁים:

אסתר ב יב

2. וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:

שמות כז כ

הגהות הב"ח

(א) גמ׳ **ואם** זה היה שני חזר כל"ל ואם ו׳ נמחק: (ב) רש"י ד"ה מפני סכוא שרף מוהל ובעלמא ואינו שמן הס"ל ואמ"כ מ"מ **הא** ר"ש לר׳ שמעון: (ג) ד"ה אל ביתם וכו׳ רע הס"ל ואמ"כ מ"מ ג׳ זיתים כו׳ שלשה לקיטות: (ד) ד"ה מגרגרו וכו׳ לתמצל עד דעשה: (ה) ד"ה עין אחר וכו׳ שיכול הוא לעמוד: (ו) ד"ה מזיתו וכו׳ שמן זך הס"ל ואמ"כ מ"מ כמין תמרה כמו **התמרים** כשעושין: (ז) ד"ה רבי יהודה וכו׳ אלא מיתו במכתשת היינו מיתם דקתני במתני׳ הס"ל: (ח) ד"ה הסני וכו׳ אפילו הכי לא **אתכשר שני שבראשון:**

לעזי רש"י

בלשמ"א. משחה לרפואה. **רי"פ [בופי"ט].** יין הנעשה משמרים.

בלצי"ר [בליציי"ר]. לפצוע

מוסף רש"י

עשיריין מקמצין. ר׳ שמעון בן רבי, בנו של נשיא היה ומקמץ, לשון עלרן (חולין מו:). **סטכתא.** לא מיתפש (פסחים מג:). **אנפקנון.** דתנן (לעיל פה:) אין מביאין אנפיקנון, הוא שמן זית שלא הביא אלים (שבת פ: וכנייר מגילה יג.). **שלא הביא שליש.** שלא ביאלו אלים (מו"ק ט:). **למה סכין אותו.** היינו שמן המור (שבת פ:) אבל הני קא מהדר דקתמר טופלין וכו׳ (מו"ק ט:). **ומעדן.** מלהיב (מגילה יג.) **משקלייר"ל** (פסחים מג.). **הקדישו.** לנזרך תמנות. **מהו שילקה עליו משום בעל מום.** דסכי אמר רבי במסכת תמורה (ו:) שהמקדש בע"מ לוקה (לעיל פה:).

רבינו גרשום

ואם הביא פסול מפני שהוא שרף. זיעה בעלמא ובמתניתין משמע דשמן קא חשיב ליה אלא שאינו מן המובחר: **לא קשיא.** לר׳ שמעון ב"ר דמטבל ביה שמן הוא: **סטכתא.** אפרסמון: **תניא רבי יהודה** [אומר] שמן המור אנפקינון: **בבוש.** במלח: **ג׳ זיתים.** כלומר ג׳ לקיטות יש בזית ובכל לקיטה יש בה ג׳ מיני שמנים, ומשום כך יש ג׳ לקיטות שאין זה הזית מתבשל כולו בפעם אחת: **הזית הראשון.** הלקיטה הראשונה: **מגרגרו בראש הזית.** שהזיתים בראש קודמין לבשל מפני שהחמה זורחת עליהן תדיר: **וכותש.** אותן הגרגרים: **ונותן לתוך הסל.** כדי שיזוב השמן מן הסל בכלי אחר: **ר׳ יהודה אומר.**

סביבות אגני הסל למעלה היה נותן, ולא לתוכו בשוליו כדי שיקלטו דפני הסל השמרים והפסולת והצלול יזוב ממנו: **זה שמן ראשון.** לקיטה ראשונה: **חוזר.** ולוקח **מה שבתוכו**: **וטוענו בקורה.** מוציא שמנו: **ר׳ יהודה אומר.** לא טוען בקורה עדיין אלא באבנים. והיינו משם זה שמן שני. וחוזר וטוחן הגרגרים וטוען זה שלישי: **[השני] מגרגרו בראש הגג.** כלומר לוקט הזיתים שבאמצע האילן כלומר אותן שעומד בראש גגו ויכול ליטלן. לסימנא קאמר בראש הגג: **דזית השלישי** לוקט אותן שמתחת הזית לפי שאין השמש זורח עליהן הרבה ואינן מתבשלין יפה משום הכי **עוטנו בבית** [**הבד**] כלו׳ משימן בבית הבד בכלי במעטן **עד שילקה** עד שירכך קליפתן ושתהנה מראיתן: **ומעלן ומנגבן בראש הגג.** לפי כשהיו ביחד בכלי אגב הדוחק יצא מהן (מוח) (ומוהל) ונשרו׳ **וכותש ונותן** וכו׳: **מגרגרו תנן.** שלוקטו: **או מגלגלו תנן.** שמניחו בראש הזית עד שמתבשל יפה יפה: **שמן זית מזיתו.** שיתבשל על האילן יפה יפה: **ועושה אותו כמין תמרה.** שמניחו ליבש כדרך שמיבשין התמרים כשרוצין לעשותן גרוגרות: **כותש.** דקתני מתניתין **מני ר׳ יהודה היא**: **תוך הסל.** דקתני במתניתין: **אתאן לרבנן.** דברייתא:

---

[1] נראה דל"ל תניא ר"י אומר שמן המור הוא אנפיקינון והוא שמן זית וכו׳. (גליון):

שינויי נוסחאות

א) ש"מ. ופס"ק הגיה ואם הביא פסול מפני שהוא שרף והתניא ואם הביא כשר אמר רב יוסף: **ב)** ש"מ. וכ"כ בגמ׳ ר"ש מגילה ומו"ק: **ג)** בעי רבא. (שור ובוב). וכ"מ מתוס׳ לעיל פה: ד"ה כעי: **ד)** אלא מתבשל יותר מזה אלא. בל"ל. (ש"מ): **ה)** זה היה לאלשון כו׳ באבנים זה היה אני כו׳ וטען זו היה אלא. (ש"מ): **ו)** למנחות הזית הסני. (ש"מ): **ז)** זה היה לאלשון טוען בקורה רבי יהודה אומר באבנים זה היה אני חזר כו׳ זה היה אלא. (ש"מ): **ח)** למנחות הזית האלש. (ש"מ): **ט)** זה היה לאלשון כו׳ באבנים זה היה אני חזר כו׳ זה היה אלא. (ש"מ): **י)** אמרו הזיש. (ש"מ): **יא)** אני ופרק וחזר וטחן וטען. (ש"מ). וכ"מ כ"י הגי׳ חזר ופירק: **יב)** זית אני: זית אלא. (ש"מ): **יג)** תיכוח הא גופא קשיא מתקה. (ש"מ): **יד)** תיכת כל מתקה. (ש"מ): **טו)** הכיא כשר. (דפו"ר): **טז)** סטכתא אפרסמון קקוטין. (ש"מ): **יז)** בראש הזיש. (ש"מ): **יח)** שבתא דהיינו הגרגרים. (ש"מ): **יט)** שמן הסני. (ש"מ): **כ)** נוטען ביותר. **כא)** הבד כלומר שמניחן במעטן: הס"ל ומס"ד עד שילקו. (ש"מ): **כב)** הגג שכשהיו. (ש"מ): **כג)** מוהל ונשרו. (ש"מ). וכ"כ הגי׳ מוהל ושמרים. וכמ"ש הבית ל"ש שאינו יפה לפיכך צריך לנגבן: **כד)** שמניחו בזית. (ש"מ): **כה)** עד שיתבשלו: הס"ל ומס"ד כמין תמרה. התמרים כשעושין. (ש"מ). וכ"מ כ"י הגי׳ עד שיהיה כהן שמן ורושה אותו כמין תמרה שמניחן לייבש בדרך שמייבשים התמרים כשעושין אותן גרוגרות: **כו)** היה: הס"ל ומס"ד תוך הסל. (ש"מ): **כז)** והלאשון. (ש"מ): **כח)** אתי שני שבראשון. (ש"מ): **כט)** כש"ק. ועי׳ ל"ק ושר ומוכ: ל) היה קמצן ואוכלו. (כתי"מ): **לא)** כשר והשתא ניתא דפריך אדבא דאמר פסול: והס"ד. (ש"מ): **לב)** אלא נלקטין. (ש"מ): **לג)** אלא נראה לי שזה. (ש"מ):

שיטה מקובצת

תוספות ד"ה שלשה. אלא נלקטים. וכן פי׳ בגליון דכולם נלקטין יחד אלא ש יש אלשה מיני זיתים לפי שהזיתים שבראש האילן מבושלין יותר לפי שאמה זורחת בהם ואלמטה מהם הנשיים אין מתבשלים כל כך דאמר פסול: והס"ד. (ש"מ): **לב)** אלא נלקטין. (ש"מ): **לג)** אלא נראה לי שזה. (ש"מ):

שיטה מקובצת

תוספות ד"ה שלשה. אלא נלקטים. וכן פי׳ בגליון דכולם נלקטין יחד אלא ש יש אלשה מיני זיתים לפי שהזיתים שבראש האילן מבושלין יותר לפי שאמה זורחת בהם ואלמטה מהם הנשיים אין מתבשלים כל כך דאמר פסול: **כא)** ש"מ. וכ"כ הגי׳ ואם הביא פסול מפני שהוא שרף והתניא ואם הביא כשר אמר רב יוסף: **כב)** ש"מ. וכ"כ בגמ׳ ר"ש מגילה ומו"ק: **כג)** בעי רבא. (שור ובוב). וכ"מ מתוס׳ לעיל פה: ד"ה כעי: **כד)** אלא מתבשל יותר מזה דלמפרע ואזיל ובערוך דמס׳ עדיות (פ"ד מ"ו) ומייתי לה בפ׳ קמא דיבמות (דף מ:) תניא של זיתים המגולגלין ובפ׳ אין מעמידין (ע"ז לט:) זיתי קלוסקא המגולגלין פי׳ [ה] זיתים הנמתקים לאכילה נקראין מגולגלין: **כה)** ש"מ. וכ"כ הגי׳ ואם הביא פסול מפני שהוא שרף והתניא ואם הביא כשר אמר רב יוסף: **כו)** ש"מ. וכ"כ בגמ׳ ר"ש מגילה ומו"ק: **כז)** בעי רבא. (שור ובוב). וכ"מ מתוס׳ לעיל פה: ד"ה כעי: **כח)** אלא מתבשל יותר מזה דלמפרע ואזיל ובערוך דמס׳ עדיות (פ"ד מ"ו) ומייתי לה בפ׳ קמא דיבמות (דף מ:) תניא של זיתים המגולגלין ובפ׳ אין מעמידין (ע"ז לט:) זיתי קלוסקא המגולגלין פי׳ [ה] זיתים הנמתקים לאכילה נקראין מגולגלין: **כט)** ש"מ. וכ"כ הגי׳ ואם הביא פסול מפני שהוא שרף והתניא ואם הביא כשר אמר רב יוסף: **ל)** ש"מ. וכ"כ בגמ׳ ר"ש מגילה ומו"ק: **לא)** כשר והשתא ניתא דפריך אדבא דאמר פסול: והס"ד. (ש"מ): **לב)** אלא נלקטין. (ש"מ): **לג)** אלא נראה לי שזה. (ש"מ):

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

שוין למנחות. אבל למנורה אין שוין דאין זך אלא נקי והראשון לעולם נקי ופירוש הקונטרס עיקר, דאי כדפרישית מריש שמעינן הראשון למנורה והשאר למנחות: **לא לאכילה אני צריך ולא לאורה אני צריך.** יש מפרשים מדמונתן שולחן בצפון ומנורה בדרום ולא לגד מערב ששם שכינה וליתא דלאו לאפוקי לגד מערב קאמי [ב] וכי מימשכי נמי לגד מערב אפשר שיתן זה לגד צפון וזה לגד דרום [ה] ומתאי הבית ולפנים היו מונחים [ו] כדאמר לקמן בפ' שתי הלחם (דף לח:) ואיכא למ"ד מזרח ומערב [ז] ואיכא למ"ד צפון ודרום מונחין ופי' הקונטר' עיקר דדייק מדשולחן בצפון ומנורה בדרום ומזבח היה באמצע שמע מינה לא לאורה אני צריך ולא לאכילה דאם הייתי צריך הייתי נותן מנורה סמוך לשולחן כנוהג שבעולם:

מחוץ לפרכת העדות יערוך כו'. בפרק במה מדליקין (שבת כב:) גרסי' וכי לאורה הוא צריך והלא כל אותן הרבעים שנה שהלכו ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו של עמוד האש כדאיתא בברייתא דמלאכת המשכן מסתכל בטפיח ורואה בו בחצית [ט] ורואה מה שבתוכה ובתורת כהנים בפר' אמור אל הכהנים גרסינן וכי לריחן נר והלא כל אותם הרבעים שנה שהלכו ישראל במדבר לא הוצרכו לנר אלא לאורו של המשכן [י] ומיהו סוגי' דשמעתין משמע דאשכינה קאי [יא] וקשיא דה"ל למימר כל העולם כלו לאורו של מקום היו הולכים:

ממנה היה מדליק. כלומר ממנה מתחיל ההדלקה אותו מדליק תחילה בערב ובו היה מסיים ההטבה בבוקר שאותו מטיב אחרון לפי שבכל בוקר מוצא אותו דולק והשאר מוצא [יא] שכבה ופעמים שהיה דולק כל היום כולו ומדליק ממנו שאר הנרות שבבוקר היו כולם כבות חוץ ממנו [יב] ומטיבו שמנערו מן הדשן כדכתיב בבקר בבקר בהיטיבו את הנרות וגו' ונר מערבי דנפקא לן מקרא בפרק שלישי דיומא (דף לג.) סידור מערכה משמיה דגמרא ובקא סבר האי תנא כמ"ד לקמן בפרק שתי הלחם (דף לח:) מזרח ומערב היו מונחין והדר קתני [יב] מלאו שכבה פירוש דהייגו לאחר שמע שמעון הלדיק שלא היה הנס רגיל מדשנו ומדליקו מן הדולקין פירוש ומשיס חלי לוג שמן שתהא דולקת עד הערב להדליק ממנה את השאר ואחר כך מדשן את השאר דהייגו הטבת חמש נרות ובפרק החלו עוסים קתני נכנס ומצא שתי נרות [יג] מזרחיים דולקים מדשן את המזרחי ומניח את המערבי דולק שממנו מדליק את המנורה בין הערבים מצאו שכבה מדשנו ומדליקו ממזבח השולה ובפרק במה מדליקין (שבת דף כב:) פירש בקונטרס דנר מערבי היה מטיב בין הערבים ואוחז את הישנה בידו או היה מניחה בכלי עד שהיה נותן שמן ופתילה ומדליקה ומדליק ממנה את השאר והקשה רבינו תם אם שאר נעשות כך מאי קפיך אתם והא הכא כיון דקביעי נרות לא סגי דלא למשקל ולדלוקי וקשיא לאמן דאמר (שבת דף כב:) אין מדליקין מנר לנר מאי קושיא הרי באותה שעה יכול להדליק את כולן דמאחר שהוצרך שהיה ישנה מן הנר שבמנורה אין בו משום [יד] מצוה ויש לומר דלא אפשר לעשות כן משום דדרשינן בתורת כהנים להעלות נר תמיד שלריך שיהא נר קבוע להדליק שאר נרות ואיכה זה נר מערבי [טו] וריב"א פירש דבעוד שהישנה דולקת בנר מערבי היה מדליק ממנה את השאר על ידי פתילות ארוכות ושוב מדשן את זו ונותן בה שמן ופתילה מדשה ארוכה ומדליקה מן השאר והייגו ובה היה מסיים ההדלקה והייגו עדות שהיה מדליק כל ימי שמעון הלדיק ולישנא דתמהי דתמיד משמע מדליק המנורה בין הערבים ואפשר [טו] במה שמדליקה שחרית ממזבח העולה ואין מתמיהין על הערב שידליקנה ממזבח העולה ואח"כ יהלק ממנה את המנורה דולקת תמיד ואם [טו] הטעמה תלוי בכך א"כ לפירוש הקונטרס קשיא דבשאר שחוזר הישנה בידו אם נר דולק במנורה ושמא הא דתקון הכי הייגו טעמא שלא לשנות מכמות שהיה בשעה שהגם קייס בימי שמעון הלדיק:

הליסטיון

גמ' שוין והא אמרת ראשון למנורה והשאר למנחות אמר רב נחמן בר יצחק מאי שוין שוין למנחות: **אף** א] [כל] המנחות היו בדין [וכו']: תנו רבנן [1]זך אין זך אלא נקי רבי יהודה אומר כתית אין כתית אלא כתוש יכול יהא [ב] זך כתית פסול למנחות ת"ל [2]ועשרון סולת בלול בשמן כתית א"כ מה ת"ל למאור [ג] אלא מפני [ד]החיסכון מאי חיסכון אמר רבי אלעזר [ג]התורה חסה על ממונן של ישראל [ד] [3]צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך אמר רבי שמואל בר נחמני אליך ולא לי לא לאורה אני צריך: שלחן בצפון ומנורה בדרום א"ר זריקא אמר ר' אלעזר לא לאכילה אני צריך ולא לאורה אני צריך [4]ויעש לבית חלוני שקופים אטומים תנא שקופין [ה] [מבפנים] ואטומים [מבחוץ] לא לאורה אני צריך [ו] [5]מחוץ לפרכת העדות באהל מועד עדות הוא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל ואם תאמר לאורה אני צריך והלא כל ארבעים שנה שהלכו ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו אלא עדות הוא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל מאי עדותה אמר [ו] רבא זה נר מערבי [ז] שנותנין בה שמן כנגד חברותיה [א]וממנה היה [ד] מדליק ובה היה מסיים: **מתני' מאין היו מביאין את היין** [ח] [ב]קדושים ועטולין אלפא ליין שניה להן בית רימה ובית לבן בהר וכפר סיגנא בבקעה כל ארצות היו כשרות אלא [ט] מיכן היו מביאין אין מביאין [ג]לא מבית הזבלים ולא מבית השלחים ולא ממה שנזרע ביניהן ואם הביא כשר אין מביאין [י] הליסטיון ואם הביא כשר אין מביאין ישן דברי רבי [ד]וחכמים מכשירין [ה]אין מביאין לא מתוק ולא מעושן ולא מבושל ואם הביא פסול ואין מביאין מן הדליות אלא מן [ו]הרגליות ומן הכרמים העבודין ולא [יא] כונסין אותו בחצבין גדולים אלא בחביות קטנות ואינו ממלא את החבית עד פיה כדי שיהא ריחו נודף אינו מביא מפיה מפני

גמ' שוין. בתמיה. דקתני השני שבראשון והראשון שבשני שוין והא אמרת ראשון למנורה והשאר למנחות דהשני שבראשון אין ראשון למנורה והראשון שבשני שוין למנחות. **מאי למנחות.** אם ראשון שבשני למנחות הרי הוא כשני שבראשון [יב] : **יכול יהא** [יג] כתית זך פסול למנחות. הוא"ל וכתיב ביה [שמות כט] למאור: **אם כן, מנלמוד לומר.** זך וכתיב למאור: **מפני החיסכון.** לא בעינן זך וכתיב למנחות כמו לגרות דהכי נמי כתרות [יד] אפילו אינו [טו] [זך] וכתיב לפי שהמנחות הן מרובות וגריכות שמן הרבה ואילו אם לריך לחזור במנחות נמי אחר זך וכתיב כמו למנורה היו מפפדיים [טז] שהיו לוקחין אותו ביוקר: **שלחן בצפון ומנורה בדרום.** והמזבח בינתים לידע שלא [יז] לאורה אני לריך: **שקופים מבפנים.** שהמשקופין של חלונות היייגו לר שבתלון היו מבפנים והרוחב שבתלון מוחזר כלפי חוץ להוליא אורה לעולם: **ממנה היה מדליק.** האחרות ובה היה מסיים כדתנן (תמיד דף לג.) בא ומצא שתי נרות מזרחיות דולקים שהמנורה היתה עומדת [יח] מזרח ומערב מכבה האחת שבצד מזרח ומדליק ומניח [יט] האחת שבצד אותה שבמזרח הוא נר מערבי ומניחה דולקת [כ] עד לערב ומדליק האחרות שכבו בשחר ומטיבו וחוזרם מה שנאמר מן השמן ומן הפתילה לאוך ועוחן [כא] ומפתילה [כא] ומדליקה כדי לקיים בה מצות הדלקה שהיה מדליקה בתר כל הנרות: **מתני' הלפטיון.** שנתבטלו הענבים בתמה יומר מדאי: **מעוטן.** כשהיו הענבים מרים היו מעטנין אותן כדי למתקן או מבטלין אותן: **לא מפוח.** כשהוא מתוק ממתם עלמו כדמפרש בגמ'. ענין אחר תירוש שלא עברו עליו ארבעים יום: **מן הדליות.** שקורין טריילי"ש לפי שאין ייגו יפה: **אלא מן הרגליות.** יין שגדל בגפנים המוכים שהוא יפה: **העבודים.** מפרש בגמ' [ט] : **לא היו נוכסין אותו בחלבין גדוליים.** לפי שבשהיו מתפקעין ממנו על יד היו [כב] החלובין מתרוקנים ומתקלקל היין: **כדי שיהא ריחו נודף.** שבשהיא חסירה קימעא היין נודף יותר מבשהיא מלאה:

רש"י כת"י

גמ' שוין והא אמרת. בכולהו: **ראשון למנורה והשאר למנחות.** והיכי קתני השני שבראשון והראשון שבשני שוין והא דלאון שבשני כשר למנורה ושני שבראשון פסול למנורה: **שוין למנחות.** דקיימא לן בכל דוכתא (יומא לד: שם ע.): המבחר לדיך (דברים יב) דמן המובחר יביא והכי קאמר הראשון שבשני והשני שבראשון שוין אשם יש לו מנחה להביא ויש לו משלמיה שבראשון ומראשון שבשני יביא מנחה מראשון שבשני שהוא מובחר: **אין זך אלא נקי.** כגון אותו שיוצא בלא טעינה בקלים ולפי' טוחנו חתיכים בריחים: **ר' יהודה אומר אין כתיב אלא כתוש.** שלא יהא טחון בריחים אלא כתות במכתשת: **יכול יהא כתוש זה פסול למנחות.** הוא"ל וכתיב למאור: **ת"ל.** ולא למאור יהא כתיב אבל למנחות אפי' טחון: **מפני החסכון.** דמנחות שכיחי כל יומא ואילו אם תסרון לו מהדר בתר כתית אבל גרות ליכא שמן כולי האי אלא שבשה לוגים ואם ליום אי לוג לבל נר ונר (לקמן פח.): **מאי חסכון.** כלומר מאי איכפת לן בחסרון: **התורה חסה וכו'.** ומשכחת לה בנגעי בתים בת"כ (מצורע ה) דכתי' (ויקרא יד) ופנו את הבית בטרם יבא הכהן וגו' על מה חסה התורה אם על כלי עץ וכסף יש לחס טהרה במקום אלא על כלי חרס שאין להם טהרה חסה תורה ואמרה לפנותם שלא יטמאו ושוב אין לחס תקנה: **אלין.** לגלוחן והלרחות חכמך לפני: **ולא לי.** ולא בשביל שלא לאורה אני לריך: **שלחן בצפון ומנורה בדרום.** ומזבח החבה היה באמצע ש"מ לא לאורה אני לריך ולא לאכילה דאם אני הייתי לריך הייתי נותן מנורה סמוך לשלחן כנוהג שבעולם. **שקופים מבחוץ.** רחבים מבחוץ: **ולאטומים מבפנים.** ופיוסה קלר מבפנים דדרך חומל אבנים בשעושין חלון מרחיבין אותו מבפנים שאם שפעיון אם עובי הכותל מכל לד כדי שלא יקחוס ועבכה עובי הכותל את האורה מלבא לגדלין אבל הוליא הילל קלר מבפנים ומרחיב והולך לגד חוץ כדי בב) שתגא אורה מן ההיכל ותאיר לעולם כי לא לאורה אני לריך: **עדות היא.** המעורה. ולקמן מפרש מאי עדותיה: **נר מערבי.** נר אמלעי היה פניה פיו לגי מערב וכל שאר הנרות היו פיהם כלפי נר מערבי כדאמרי' בפ' שתי הלחם (לקמן לח:) ולהכי קרי ליה נר מערבי: **כנגד חברותיה.** אלי לוג דכתי' מערב עד בקר מן לה מדותיה שהיא דולקת מערב עד בקר ושיעורו חכמים אלי לוג כדקתני לקמן בפ' שתי מדות (פח.): **ממנה היה מדליק.** לעומר ממנה היה מתחיל ההדלקה שאותו היה מדליק תחלה מבעבור: **ובו היה מסיים.** ההטבה בבקר שאותו מטיב אחרון לפי שבל בקר היה מוצא אותו דולק והשאר מוצא שכבו ופעמים שהיה דולק כל היום ומדליק ממנו כל שאר הנרות שבבקר היה כלן כבות חוץ מנר מערבי ומטיבן שמנערן מן הדשן דלכתי' (שמות ג) בבקר בבקר בהטיבו את הנרות וגו' ונר מערבי שהיה דולק כל היום לערב היה מדליק ממנו שאר הנרות: **מסיים.** ולאחר הדלקת שאר הנרות היה מכבה אותה ומטיבה ונותן בה שמן: **מתני' מאין היו מביאין יין.** לנסכים: **קדושים ועטוליים.** מקומות יין: **פלפטון.** יין המוגר מחמת השמש שהיו מולין את הענבים בשמש: **יגן.** משל אשפתך: **מסוק.** הייגו מלאין ולא מחמת השמש. ל"א מתוק שנקדחו ענבים בחמה: **כדי שיהא ריחו נודף.** שבשהוא חסר קמעא נודף ריחו יותר מבשהוא מלא:

כמ א מיי' פ"ג מהל' תמידין ומוספין הלכה טו:
ל ב מיי' פ"ז מהלכות איסורי מזבח הלכה כ:
לא ג מיי' שם פ"ז הל' ט:
לב ד מיי' שם פ"ז הלכה ז:
לג ה מיי' שם פ"ז הלכה טו:
לד ו מיי' שם פ"ז הלכה ו:

שינויי נוסחאות

א) אף המנחות היו בדין וכו'. (ש"ס): **ב)** יכול יהא כתוש זה פסול. (ש"ס). וגרי' ל"ק יכול יהא כתית זה פסול: **ג)** מיכן אלא נמתקה. (ש"ס): **ד)** [ובלקוט פרשת תלוה הבית סוג' יז, וסם ממונן של ישראל ויקחו אליך אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן אליך וכו'. והשאר ליתא]. (מ"ה): **ה)** שקופים מבחוץ ואטומים מבפנים. (דפו"ר): **ו)** [בשבת כב: איתא רב]. (מ"ה): **ז)** שנותן בה שמן כמדת תכזומים. (ש"מ) (מ"ה): **ח)** קרוחים ושטולין. (ש"מ): **ט)** אלא מכאן היו. (ש"מ): **י)** הליסטון. (ש"מ). וגרי' הערוך אליסטון: **יא)** ולא היו מוסמן. (ש"מ): **יב)** שבראשון ורישים: והכ"ל. (ש"מ). וגר"ק הגיה שבראשון אם יש לו משנהים: והכ"ל: **יג)** יהא בתוש זה פסול. (ש"מ): **יד)** כתרות אע"פ שאינו כתית לפי. (ש"מ). וכ"מ כ"י הגיה כסרין בשמן שאינו כתית לפי שהמנחות: **טו)** ל"ק: **טז)** מפפדיין הרבה שהיו. (ש"מ): **יז)** אלא לאכילה אני צריך ולא לאורה. (ישר וטוב): **יח)** ומונחת ממזרח למערב. (ש"מ): **יט)** ומניח האחרת. (ש"מ): **כ)** ומניחה דולקת והולכת ודולקת והאחרות שכבו בחמר [נרי' ל"ק בשחרית] מטיבן חוזק. (ש"מ ב"י): **כא)** ומפילה חדשה ולערב מדליקין מנר מערבי שדולק עדיין ואחר כך מטיב נר מערבי ונותן בה שמן ומדליקה. (ש"מ): **כב)** החבצבין. (ש"מ): **כג)** כדי שתהא אורה מן ההיכל ותאיר לעולם. (ש"מ): **כד)** דיכ. (צ"ק): **כה)** דמקלי. (צ"ק): **כו)** מונחים כראמרינן לקמן בפרק שתי הלחם ואפ"ה איכא למ"ד. (צ"ק): **כז)** מיטת ואיכא למ"ד לפון ודרום נמתקו. (ישר וטוב): **כח)** אלא לאורו כו' לפום דיהטא משמע דקאי אהקב"ה דקשה שהרי לעולם נמי אין אנו הולכים אלא לאורו! ומפרש ר"מ. (ש"מ). וכ"ה פתוס' שבת כב: ד"ה וכי ע"י:): **כט)** ויודע מה בתוכו בחבית ובמ"כ. (צ"ק). ועי' לקוטו סוף פקודי ופתוס' שבת ד"ה וכי: **ל)** המשכן ראש תהיה לילה בו ומיהו. (ישר וטוב): **לא)** מוצא אותם שכבו. (ישר וטוב): **לב)** ומטיבן שמנערן. (ישר וטוב): **לג)** מיכא לאשון נמתקה. (ש"מ): **לד)** את אלו דולקין במקומן פירוש. (צ"ק): **לה)** אלא שכבו. (ש"מ): **לו)** נרות מערביים דולקים. (צ"ק): **לז)** משוס בזויי מלוס. (ש"מ): **לח)** מערבי ופירש ריב"א בדעת. (צ"ק): **לט)** ואפשר דמקה: **מ)** ואם תאמר אם הטעם תלוי. (צ"ק):

שיטה מקובצת

[כאן תסר מעמנו] **ובי לאורה הוא צריך.** וקפי אלהכון וקמסר והלא כל אלרבעים שנה כי פי שהרי ענני כבוד היה בזמנו של אהרן. וקשה אמרי אמר ר"ש וכי לאכילה אני צריך משמע דקאי אקב"ה. ולכך נראה דקאי אקב"ה והלא כל אלרבעים שנה הלכו לאורו של עמוד האש: **נר בערב.** למ"ד לקמן בפרק שתי הלחם (צח.) מזרח ומערב היו מונחים מן הדין האחרונה שהיא לגד מערב קרויה מערבי אלא משום דאין מעבירין על המצות ובראשונה לא היה רואה לתחתון דבעינן לפני ה' ומכלל דאיכא חד נר דלאו לפני ה' ומ"ד מלמדן לדרום היו מונחים האמצעית קרויה מערבי לפי שסולן היו מלדדין פניהם כלפי נר אמצעית והיא היתה טוטה פניה ומאורה כלפי מערב: **ממנה** היה מדליק ובה היה מסיים. מ"ד בהשמטות: **אין** מביאין הליסטון. נ"א אליסטון ובענין (עדר אליסטון) השמש בלשון יון אליוס:

ל) לעיל עו:, **מ)** (לעיל עו: וש"ס), **נ)** שבת כב:, **ס)** תמיד לג. ש"ו מ"ל, **ע)** [לקמן מח:], **פ)** עיין בספר קרבן אהרן דף רסא ע"ג שמתקן קושית זר, **צ)** תוס' לקמן דף לח ע"ב (ש"מ),

תורה אור השלם

1. וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:
שמות כז כ
2. וְעִשָּׂרוֹן סֹלֶת בָּלוּל בַּשָּׁמֶן כָּתִית רְבִעִת הַהִין וְנֶסֶךְ רְבִעִית הַהִין יַיִן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד:
שמות כט מ
3. צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:
ויקרא כד ב
4. וַיַּעֲשׂ לְבֵית חַלּוֹנֵי שְׁקֻפִּים אֲטֻמִים:
מלכים א ו ד
5. מִחוּץ לְפָרֹכֶת הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אַהֲרֹן מֵעֶרֶב עַד בֹּקֶר לִפְנֵי יְיָ תָּמִיד חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם:
ויקרא כד ג

לעזי רש"י

טרייל"ש, טלטרייל"ש [**טרילי"ש**]. גפן המוגבה על כלונסאות.
קנא"ש [**קיני"ש**]. כתמי עובש.

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת

רבינו גרשום

שוין. דקתני והשני שבראשון והראשון שבשני שוין: **והאמרת ראשון למנורה והשאר למנחות.** דהשני שבראשון אינו ראוי למנורה והראשון שבשני ראוי למנורה, והיכי הוו שוין: **שוין למנחות.** שאם רוצה להשים הראשון שבשני למנחות הרי הוא כשני שבראשון וישים: **א"כ מה ת"ל זך כתית למאור, מפני החסכון.** דלמנחות לא בעינן זך כתית דמנחות צריכין יותר שמן מגרות: **שולחן בצפון ומנורה בדרום** ומזבח ביניהם לידע שלא לאכילה אני צריך ולא לאורה, שדרך בני אדם מנורה עומדת בצד שולחן: **ממנו היה מדליק** האחרות **ובה היה מסיים.** כדתנן שחרית בא ומצא שתי נרות מזרחיות דולקות מכבה האחת שבצד מזרח, והאחרות היא נר מערבי מניחה דולקת ודולקת עד הערב, והאחרות שכבו לאור הבקר מטיבן זורק מה שנשאר מן הפתילה ופסולת מן השמן לחוץ ונותן בה פתילה חדשה ושמן ולערב מדליקן מנר מערבי שדולק עדיין, ואח"כ מטיב נר מערבי ונותן בה שמן ובה היה מסיים להדליק האחרות ואח"כ מכבה ומדליקה לבסוף כדי לקיים בה מצות הדלקה והיינו עדות שהשכינה שורה בישראל: **הליסטון.** יין **הרבה.** ל"א מתוק **שנקדחו ענבים בחמה: כדי שיהא ריחו נודף.** שבשהוא חסר קמעא נודף ריחו יותר מבשהוא מלא:

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

הליסטיון. יין ענבים שנתמתקו בשמש כדמוכח בגמ' דמוקי לה בחולין דשמשא ומיהו לא כמו שפי' בקונטו' שתולין הענבים לשמש דהא בפרק המוכר פירות (ב"מ נ"ז:) קתני בבריימתא יין הליסטיון ושל [יח]למוקין [כ] אלא במחובר בעודו בגפן נמתקו בשמש:

מתוק. לשון אחר פי' בקונטרס תירוש שלא עברו עליו ארבעים יום ולא יתכן דהא הכא קתני ואם הביא פסול ובפרק המוכר (גם זה שם.) תני רבי חייא יין מגיתו לא יביא ואם הביא כשר וגרלה כלשון [יט]אחר שפי' מתוק היינו מאליו ולא מחמת השמש: **כרוך ותני.** [כא] להכשיר קאמר דכמוכח סוגיא דהמוכר פירות (ג"ז שם.) דהליסטיון כשר ואע"ג דאיסטרין ליה לתנא למיתני הליסטיון ומתוק לא משמע ליה לרבינא לחלק בין זה לזה:

כשם שהדיבור יפה לבשמים כו'. בפרק קמא דכריתות (דף ו:) קאמר רבי יוחנן איפכא גבי קטורת דתני' כשהוא שוחק אומר היטב הלק וקאמר מסייע ליה לרבי יוחנן דאמר כשם שהדיבור רע ליין כך דיבור יפה לבשמים משום דכי [כא] קאמר רבי יוחנן בנסכים קאמר להו כי היכי דקיים לן בקטורת שהדיבור יפה לבשמים כך הדיבור רע ליין וכי קאי בקטורת קאמר להו כי היכי דקיים לן בנסכים שהדיבור רע ליין כך הדיבור יפה לבשמים: **שגובהן רחבים גרסינן ולא שגובהן כרחבן דמשמע כן** [כב] **רוחבו** [כג] **מיימי קרא דכתיב כר נרחב וכבראשית רבה**[1] **אמר דבבשים של תמיד** [כד] **דהיו כל כך גבוהים שאוכלים על גבי ארזים וכשהיו מרכידין אותן על הגמלים רגלי הבבשים נגררין לארץ:**

הדרן עלך כל קרבנות

שתי מדות. אחד גדוש ואחד מחוק. תימה גדול דר"מ דריש לה מקרא דכתיב עשרון עשרון לכבש האחד ובקונטרס[1] פי' דר"מ ס"ל גמרא דשתי עשרונות בלבור: **גדוש שבו היה מודד לכל המנחות.** איפכא לא רלו לעשות למדוד בגדוש לחביתי כ"ג שלא יפוף הסלת לארץ כשאוכלה: מודד

הקמחין ולא משוליה מפני השמרים אלא מביא משלישה מאמצעה כיצד [ח]הוא בודק הגזבר יושב והקנה בידו זרק הגיר הקיש בקנה רבי יוסי בר' יהודה אומר [א] שיש בו קמחין פסול שנאמר [1]תמימים יהיו לכם ומנחתם [2]תמימים יהיו לכם ונסכיהם: **גמ'** אין מביאין לא מתוק ולא מבושל ולא מעושן ואם הביא פסול והא [ב] קתני רישא אין מביאין את [ג] הליסטיון ואם הביא כשר אמר רבינא כרוך ותני רב אשי אמר חוליא דשימשא לא מאים חוליא דפירא מאים: אין מביאין ישן דברי רבי וחכמים מכשירין: אמר חזקיה מאי טעמא דרבי אמר קרא [3]לכבש יין מה כבש בן שנתו אף יין בן שנתו אי מה כבש בן שתי שנים פסול אף יין בן שתי שנים פסול וכי תימא הכי נמי והתניא יין בן שתי שנים לא יביא [ד]ואם הביא כשר מאן שמעת ליה דאמר לא יביא רבי וקאמר אם הביא כשר אלא אמר רבא היינו טעמא דרבי דכתיב [4]אל תרא יין כי יתאדם: אין מביאין לא מן הדליות כו': תנא כרמים העבודים פעמים בשנה: רב יוסף הוה ליה קרנא דפרדיסא דרפיק ביה טפי ריפקא ועבד חמרא דדרי מיא על חד תרין: לא היו כונסין אותן בחצבין גדולים: תנא חביות כדיות לודיות [ד] **ובינונית** [5]אין מניחין אותן [ה] שתים שתים אלא אחת אחת: כיצד [ו] בודק גזבר יושב וקנה בידו זרק הגיר הקיש בקנה: תנא זרק הגיר של שמרים גזבר הקיש בקנה ולימא ליה מימר מסייע ליה לרבי יוחנן [6]דאמר רבי יוחנן כשם שהדיבור יפה לבשמים כך דיבור רע ליין: רבי יוסי בר רבי יהודה אומר וכו': בעי [ז] ר' יוחנן [6]הקדישו מהו שילקה עליו משום בעל מום כיון דפסול כבעל מום דמי או דלמא אין בעל מום אלא בבהמה [ד]תיקו: [6]ת"ר אלים [ה]ממואב כבשים מחברון עגלים משרון גוזלות מהר המלך ר' יהודה אומר מביאין [ו]כבשים שגבהן [ה] כרחבן אמר רבא בר רב שילא מ"ט דר' יהודה דכתיב [5]ירעה מקנך ביום ההוא כר נרחב: [מ] כתיב [6]על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים כל היום וכל הלילה תמיד לא יחשו המזכירים את ה' אל דמי לכם מאי אמרי הכי אמר רבא בר רב שילא [7]אתה תקום תרחם ציון רב נחמן בר יצחק אמר [8]בונה ירושלים ה' ומעיקרא מאי הוו אמרי [י] אמר רבא בר רב שילא [9]כי בחר ה' בציון אוה למושב לו:

הדרן עלך כל קרבנות הצבור

שתי [ז]מדות של יבש היו במקדש עשרון וחצי עשרון רבי מאיר אומר עשרון עשרון וחצי עשרון עשרון מה היה משמש שבו היה מודד לכל המנחות [ח]לא היה מודד לא [יא] בשלשה לפר ולא בשל שנים לאיל אלא מודדן עשרונות חצי עשרון מה היה משמש שבו היה מודד [יב] חביתי כהן גדול מחצה בבקר ומחצה בין הערבים: **גמ'** תניא היה [7]ר' מאיר אומר מה תלמוד לומר [10]עשרון עשרון לכבש האחד מלמד ששתי עשרונות היו במקדש אחד גדוש ואחד מחוק גדוש שבו היה מודד לכל המנחות מחוק

קמחיים. שקוייר"ש: **כילד בודק.** לידע אם היין יפה: **גזבר יושב וקנה בידו.** ורואה כשזה מוציא היין מן נקב החביות: **זרק הגיר.** שהתחיל לצאת קומו לגן שתחת היין שלף על השמרים: **הקיש.** הגזבר על גבי הכד וקומתם זה מיד וזה היה יג] סימנו שלא היה רואה לדבר כל זמן שמוציאין היין: **שנאמר תמימים יהיו לכם.** ואם היו בו קמחים הוי כבעל מום: **גמ'** כרוך **ותני.** אין מביאין הליסטיון לפי שאין מביאין לא מתוק וכו' ואם הביא פסול: **רב אשי אמר.** לא מכרוך הליסטיון כשר דהוא חוליא דשמשא ולא מאים אבל מתוק מחמת הפירי מאים והיינו דקתני פסול: **מאן שמעת ליה דאמר לא יביא רבי.** דקתני בתמניתין דברי רבי והא בריימתא דקתני לא יביא [ע"כ רבי] וקתני יד] (בהא בריימתא) אם הביא כשר והיכי מ"ל ה"ג פסול: **היינו טעמא.** שאין מביא ישן דכתיב אל תרא יין כי יתאדם לגלה הוה משוח יין אלא אדום ושנה לאשמועה יש בו עיקר אדמומית טפי לא ולאו משום לגבכם דמי יין: **העבודים.** חפוריס פעמיים: **ריפק ליה טפי ריפקא.** שחפרו פעמיים: **ודרי מיא על חד תרין.** שהיה יכול למחוגו במים כפליים מיין אחר דיין דעלמא דרי על חד תלמא וחזו מקבל על חד ששה והיינו על חד תרין דיין אחר: **דדיום לודיום בינוניות.** כדים בינוניים של לוד: **אין מניחין.** את הכדים שתים זו על גב זו: **שגובהן כרחבן.** שהיו רחבים מרוב [טו] שמנות כמו שגבוהים והיינו כר נרחב: **שומרים.** מלגמיס: [טז] **תמיד לא יחשו.** מאי דהאי הגך שומרים: **ומעיקרא.** קודם שחרב: [יז] **הוו אמרי כי בחר ה' בציון.** אף לעתיד לבא עתידים המלגמיס להיות שומרים ולומר כי בחר ה' בציון:

הדרן עלך כל קרבנות

שתי מדות. ר"מ אומר עשרון עשרון. דשני כלים היו שם כל אחד מחזיק עשרון: **ולא היה מודד.** לפר בכלי שמחזיק שלש עשרונות אלא מודד שלש פעמים בעשרון: **גמ' אחד גדוש.** שלא היה בו עשרון אלא כ"ש גודשו: **ואחד מחוק.** שהמחוק היה בו גדול כל כך שבשהיה מחוק היה בו עשרון:

רש"י בת"י

הקמחון. לובן היין שקוייר קאני"ש: **משליפה ומתמלעה.** שעושה בהזא בתמלעא החביה: **וקנה.** אמת מדה: **זרק הגיר.** כשהגיר של שמרים יולא מן החביה: **והקיש בקנה.** הקיש הגזבר את מוציא היין בקנה ורומז לו שיתקע את הכתמא ולא היה מדבר לפי שהדבור רע ליין. כ"א הקיש גזבר לחביה בקנה ורומז לו למוציא היין שיתקע וכו': **תמימים יהיו לכם ונסכיהם.** פרט לסלת שהתליעה ושיש בה אבק: **גמ' ואם אמרת ריפא.** בהליסטון אם הביא כשר והלר תני בתמוק אם הביא פסול: **כרוך ותני.** הליסטון ומתוק בהלדי ותני בתרוייהו אם הביא פסול: **אף יין בן שתי שנים פסול.** אף בדיעבד: **אל תרא יין כי יתאדם.** אלגמא בשעת אדמימותו מובחר הוא וקיים לן כשעברה שנתו עוברת אדמימותו אליבא אדום כ"כ בשנה ראשונה: **טפי ריפקא.** חופרו פעם יתרה לגומר פעמים בשנה: **ודרי מיא על חד תרין.** בין אחד דהיינו על חד שיתא מייא: **חביות דדיום.** חביות קטנות ככלים: **לודיום בינוניות.** כלים בינוניות שעושין בלוד: **אין מניחין אותם שתים שתים.** זו בלר זו שמא תתקלקל אחת ותריח חבריתה ותתקלקל גם היא: **כשם שהדיבור יפה לבשמים.** דאמרי' בכריתות (ו:) גבי פטום הקטורת כשהוא שוחק אומר הדק היטב היטב הדק: **אילים.** לקרבן בחים ממולח שהן מובחרים: **אלים.** בני שתי שנים: **כבשים.** בני שנה: **גוזלות.** תורים ובני יונה: **שגובהן כרחבן.** כ"א שרחבם כגובהם שיהו רחבים מרוב שומנם כ"א גרסינן שיהו גביהם רחבים: **כר נרחב.** כרים רחבים: **כר.** בכבש: **מאי אמרי.** הגך שומרים דכתיב לא יחשו: **ומעיקרא.** קודם החורבן: **מאי הוו אמרי כי בחר ה' בציון אוה למושב לו:**

הדרן עלך כל קרבנות

שתי מדות לא בשל שלשה לפר. לנמנחת נסכים של פר דכתי' ביה (במדבר טו) ושלשה עשרונים לפר האחד לא היה מודד במדה אחת שתהא מחזקת שלשה עשרונים שלא היתה שם שום מדה גדולה מעשרון: **מודדן עשרונות.** עשרון עשרון בפני עצמו. ה"ג במתני' בו היה מודדין לחביתי כ"ג: **גמ' אחד.** מודדין אותו גדוש שהיה קטן ולא היה מחזיק כשהוא גדוש אלא כשיעור תבנו המחוק לכלי אחד גדוש ואחד מחוק דר"מ ס"ל גמרא דשתי מדות עשרונות בלבור ואי שייסה שוש הוא לה מדת אחת:

מסורת הש"ס

ג) כריתות ו:, ב) [נעתיק פה: פו.], ג) מנחות לד:, ד) לקמן ג.], ה) והוא מה שמתולין הענבים בשמש נקרא המוקים מכלל הליסטיון אינו כן אלא במחובר בגפן נמתקו בשמש ועיין רש"ק וש"ק, ו) [פ' מולדות פ' ר"ה], ז) וכ"ש שלמינו ליתא לכל זה ועי' ל"ק [עי' רש"י כמ"ר],

תורה אור השלם

1. הִקְרַבְתָּם אִשֶּׁה עֹלָה לַיְיָ פָּרִים בְּנֵי בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד שִׁבְעָה כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם: וּמִנְחָתָם סֹלֶת בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לָאַיִל תַּעֲשֹׂה:

במדבר כח יט-כ

2. מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתוֹ תַּעֲשׂוּ תְּמִימִם יִהְיוּ־לָכֶם וְנִסְכֵּיהֶם:

במדבר כט לא

3. וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי הַהִין יִהְיֶה לַפָּר וְשְׁלִישִׁת הַהִין לָאַיִל וּרְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ יַיִן זֹאת עֹלַת חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה:

במדבר כח יד

4. אַל תֵּרֶא יַיִן כִּי יִתְאַדָּם כִּי יִתֵּן בַּכּוֹס עֵינוֹ יִתְהַלֵּךְ בְּמִישָׁרִים: משלי כג לא

5. וְנָתַן מָטָר זַרְעֲךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע אֶת הָאֲדָמָה וְלֶחֶם תְּבוּאַת הָאֲדָמָה וְהָיָה דָשֵׁן וְשָׁמֵן יִרְעֶה מִקְנֶיךָ בַּיּוֹם הַהוּא כַּר נִרְחָב:

ישעיהו לו כג

6. עַל חוֹמֹתַיִךְ יְרוּשָׁלִַם הִפְקַדְתִּי שֹׁמְרִים כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה תָּמִיד לֹא יֶחֱשׁוּ הַמַּזְכִּרִים אֶת יְיָ אַל דֳּמִי לָכֶם: ישעיהו סב ו

7. אַתָּה תָּקוּם תְּרַחֵם צִיּוֹן כִּי עֵת לְחָנְנָהּ כִּי בָא מוֹעֵד: תהלים קב יד

8. בּוֹנֵה יְרוּשָׁלִַם יְיָ נִדְּחֵי יִשְׂרָאֵל יְכַנֵּס:

תהלים קמז ב

9. כִּי בָחַר יְיָ בְּצִיּוֹן אִוָּהּ לְמוֹשָׁב לוֹ: תהלים קלב יג

10. עִשָּׂרוֹן עִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים:

במדבר כח כט

לעזי רש"י

שקוייר"ש [קייני"ש]. כתמי עובש.

מוסף רש"י

הקיש בקנה. שהגזבר מקיש בקנה למוציא היין ורומז לו שבא הוא לנסכים ולא היה מדבר כפיו שהדבור רע ליין (כריתות ו:). **תמימים יהיו לכם ונסכיהם.** אף הנסכים יהיו תמימים (במדבר כח, לא). מהו שילקה עליו משום בעל מום. דהכי אמר רבי בתמקדש בעלי מומין לוקה (לעיל פה:). **המזכירים את ד'.** המלאכים המזכירים את ד' על מזבחנה לנעמה (ישעיה סב, ז).

הדרן עלך כל קרבנות הצבור

שיטה מקובצת

תוספות ר"ח שנבהן. דהיו כ"כ גבוהים שאוכלים ע"ג ארזים. ולקר יסולן לשות כ"כ לחכון. גיליון:

שינויי נוסחאות

א) אומר יין שהעלה קמחים. (ש"מ): ב) והא אמרת ריפא. (ש"מ): ג) הליסטון. (ש"מ). וגי' הערוך אליסטון: ד) בינונית. (דפו"ר): ה) גי' המיי' אותן אחת אחת ולא שתים שתים אלא שלש שלש. (מ"ה): ו) כילד הוא בודק הגזבר ובקנה כילו כו' והקיש בקנה. (ש"מ): ז) כני רבא הקדישו. (ש"מ): ח) ג"א שנבהן רחבים. (מ"ה, וכ"כ בתוס': ט) מיכא כתיב בתמקה. (ש"מ): י) ג"א מאי הוו אמרי כי בחר. והשאר בתמק. (ש"מ): יא) לא בשל שלשה לפר. (ש"מ): יב) מודד לחביתי כס"ג. (ש"מ): יג) מיכא קיימנו בתמקה. (ש"מ). בדפו"ר קיימנו ובתוס מתק הש"מ: יד) ג"ק: טו) מרוב שמנונית. (ש"מ): טז) מאי אמרי הגך שומרים דהא כתיב תמיד לא יחשו. (צ"ק): יז) מאי הוו אמרי. (צ"ק): יח) עיין בה"ר ולי"ק: יט) כלשון ראשון פסיקס. (ישר ובוב): כ) ותני. לא בדפ"ר לפסול דבפרק המוכר [פירות] אמר הליסטון אם הביא כשר אלא לכבוד. (ש"מ): כא) דכי קאי רבי יוחנן. (ש"מ): כב) דמשמכן בבוחנו. (ש"מ): כג) ועיין בה"ר כג) דמיתי. (צ"ק): כד) היו כ"כ. (ש"מ):

רבינו גרשום

אמר (רבא) **[רבינא]** כרוך **ותני.** אין מביאין הליסטון לפי שאין מביאין לא מתוק כו' ואם הביא פסול: **רב אשי אמר.** לא הכרוך הליסטון ו) הוי חוליא דפירא שכך מינו מתוק ולא מאיס ואם הביא כשר: **אל תרא יין כי יתאדם.** רעד שתי שנים יש בו עיקר אדומית: **דריפק ליה טפי ריפקא.** שחפרו פעמים: **ודרי מיא.** ומקבל מים למזיגתו כפלים מיין אחר: **חבית** היינו **כדיות לודיות בינונית** כלומר כדים בינונית של לוד: **אין מניחין אותן הכדים שתים שתים.** זו על גב זו: **כיצד בודק.** שיודע אם הוא יפה היין: **הגזבר יושב וקנה בידו.** וראוה כשמוציא זה היין מן נקב החביה: **זרק הגיר** הסילון שנהפך למראה שמרים **הקיש** הגזבר בקנה. על גבי הכד וסותם זה מיד, וזה היה סימנו שלא היה רוצה לדבר הגזבר כשזה מושך היין שהדבור רע ליין, כדאמרינן במס' שבת (סז:) המשתתף לעדשים: **שגבהן כרחבן.** כלומר שהיו נראין נמוכין מפני שהיו שמנים ביותר והיינו כר נרחב: **הפקדתי שומרים.** מלאכים: **תמיד לא יחשו:** **מאי אמרי מעיקרא.** קודם חרבן **כי בחר ה' בציון:** הדרן עלך כל קרבנות הצבור

ו) נראה מזה דרבינו גרשם לחיפך מולית דשמשא מאיס מולית דפירי לא מאיס. (גליון):

לה א ב מיי' פ"ז מהל' מאכלות אסורות מזמנה הל' ז:

לו ג מיי' פ"ט מהלכות כ"מ: לז ד מיי' שם פ"ט הל' ג: לח ה מיי' פ"ז שם ה"כ: ו (מיי' שם):

א ז מיי' פ"ז מהלכות כלי המקדש הלכה ט:

ב ח מיי' פ"ג מהלכות מעה"ק הלכה ח:

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות